

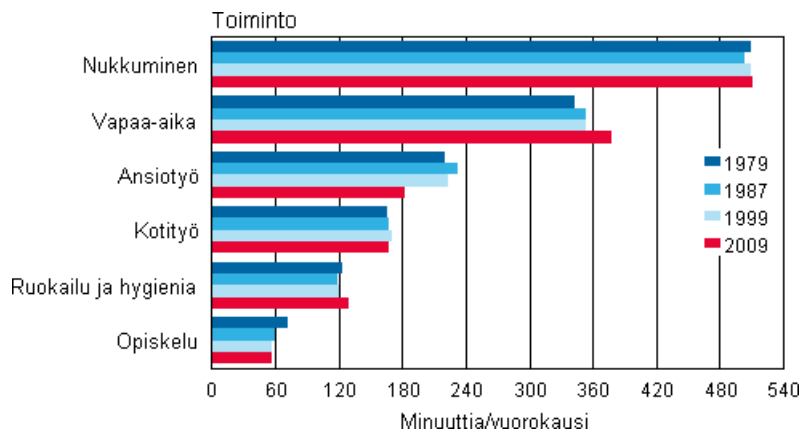
Ajankäyttötutkimus 2009

Muutokset 1979–2009, ennakko

Suomalaisten vapaa-aika lisääntynyt

Suomalaisten ajankäytön peruspiirteet ovat pysyneet melko vakaina kolmen vuosikymmenen aikana. Selvin muutos on taloudellisen taantuman aiheuttama ansiotyön väheneminen. Samalla vapaa-aika on lisääntynyt. Tiedot ilmenevät Tilastokeskuksen vuoden 2009 ajankäyttötutkimuksen syksyä koskevista ennakkotiedoista.

10–64-vuotiaiden ajankäyttö syksyllä 1979–2009

Naiset tekevät kotitöitä päivässä neljännestunnin vähemmän kuin vuonna 1979. Miehillä kotityöt ovat lisääntyneet reilut parikymmentä minuuttia. Naiset ovat vähentäneet etenkin kotitaloustöiden tekemistä, kuten ruoanlaittoa ja pyykinpesua. Miehillä puolestaan kotitaloustöiden tekeminen on lisääntynyt. Päinvastainen kehitys on nähtävissä huoltotöissä, joita miehet ovat vähentäneet hieman, ja naiset lisänneet 1970- ja 1980-lukujen loppuun verrattuna.

Tietokoneen käyttö on yleistynyt selvästi 10 viime vuoden aikana. Tietokoneen ja internetin osuus vapaa-ajasta on nyt 45 minuuttia, kun syksyllä 1999 se oli 11 minuuttia. Näihin lukuihin sisältyy myös pelikonsoleilla pelaaminen. Vaikka iän ja sukupuolen mukaiset erot tietokoneen käytössä ovat tasoittuneet 10 vuoden aikana, ne ovat silti yhä suuret. Nuorilla miehillä tietokone on 2000-luvulla ohittanut television suosituimpänä vapaa-ajanvieron välineenä.

Sisällys

1. Johdanto.....	3
2. Ajankäytön muutokset.....	4
2.1. Ajankäytön rakenne vakaa.....	4
2.2. Ajankäytön viikkorytmi.....	5
2.3. Päivärytmi siirtynyt myöhäisemmäksi.....	6
2.4. Työpäiviä entistä vähemmän.....	7
2.5. Kotityöt jakautuvat tasaisemmin.....	8
2.6. Vapaa-aikaa vietetään yhä enemmän tietokoneen ääressä.....	9

Taulukot

Taulukko 1. Työllisten ansiotyöhön käyttämä aika sukupuolen mukaan syksyllä 1999 ja 2009.....	8
---	---

Liitetaulukot

Liitetaulukko 1. 10–64-vuotiaiden ajankäyttö syksyllä 1979, 1987, 1999 ja 2009, miehet ja naiset yhteensä.....	12
Liitetaulukko 2. 10–64-vuotiaiden miesten ajankäyttö syksyllä 1979, 1987, 1999 ja 2009.....	13
Liitetaulukko 3. 10–64-vuotiaiden naisten ajankäyttö syksyllä 1979, 1987, 1999 ja 2009.....	14

Kuviot

Kuvio 1. 10–64-vuotiaiden miesten ajankäyttö syksyllä 1979, 1987, 1999 ja 2009.....	4
Kuvio 2. 10–64-vuotiaiden naisten ajankäyttö syksyllä 1979, 1987, 1999 ja 2009.....	4
Kuvio 3. Ajankäyttö arkipäivinä syksyllä 1987, 1999 ja 2009.....	5
Kuvio 4. Ajankäyttö lauantaina syksyllä 1987, 1999 ja 2009.....	5
Kuvio 5. Ajankäyttö sunnuntaina syksyllä 1987, 1999 ja 2009.....	6
Kuvio 6. 10–64-vuotiaan väestön nukkumisrytmi arkipäivinä syksyllä 1979, 1987, 1999 ja 2009.....	6
Kuvio 7. 10–64-vuotiaan väestön ansiotyön ja opiskelun päivärytmi arkipäivinä syksyllä 1979, 1987, 1999 ja 2009.....	7
Kuvio 8. 10–64-vuotiaan väestön työ- ja koulumatkojen päivärytmi arkipäivinä syksyllä 1979, 1987, 1999 ja 2009.....	7
Kuvio 9. Miesten erityyppisiin kotitöihin käyttämä aika syksyllä 1979, 1987, 1999 ja 2009.....	8
Kuvio 10. Naisten erityyppisiin kotitöihin käyttämä aika syksyllä 1979, 1987, 1999 ja 2009.....	8
Kuvio 11. Vapaa-ajan jakautuminen käyttötavan mukaan syksyllä 1979, 1987, 1999 ja 2009.....	9
Kuvio 12. Tietokoneen parissa vietetty aika sukupuolen mukaan ikäryhmittäin syksyllä 2009, minuuttia vuorokaudessa.....	10
Kuvio 13. Tietokoneen parissa vietetty aika sukupuolen mukaan ikäryhmittäin syksyllä 1999, minuuttia vuorokaudessa.....	10
Laatuseloste: Ajankäyttötutkimus 2009	15

1. Johdanto

Julkaisussa tarkastellaan suomalaisten ajankäyttöä syksyllä ja siinä tapahtuneita muutoksia. Julkaisun tiedot perustuvat Tilastokeskuksen vuosien 1979, 1987, 1999 ja 2009 ajankäyttötutkimusten päiväkirja-aineistoihin. Ensimmäisen tutkimuksen aineisto kerättiin syys–marraskuussa, ja se koski 10–64-vuotiaista väestöä. Siksi tässä julkaisussa tarkastelu rajataan kunkin tutkimusvuoden syksyyn ja 10–64-vuotiaaseen väestöön. Myöhemmät tutkimukset ovat 12 kuukaudelta, ja ne kohdistuvat 10 vuotta täyttäneeseen väestöön. Kaksi viimeisintä aineistoa on kerätty Eurostatin suositusten mukaisesti kotitalouksittain. Kaksi ensimmäistä tutkimusta tehtiin yksilöotoksille.

Ajankäyttötutkimuksen 2009 haastattelut tehtiin tietokoneavusteisina käynti- ja puhelinhaastatteluina. Ajankäyttötiedot kerättiin vastaajille jätetyillä päiväkirjoilla, joihin merkittiin ajankäyttö kahdelta vuorokaudelta 10 minuutin tarkkuudella. Vastaajien omin sanoin kirjoittamat päiväkirjamerkinnot koodattiin Tilastokeskuksessa yhtenäisen luokituksen mukaisesti. Tässä julkaisussa toimintoja vertaillaan enimmäkseen 26-luokkaisen päätoimintoluokituksen mukaisesti.

Syksyn 2009 aineisto koostuu 1 565 tutkimuspäivästä, joiden vastaajina on 791 henkeä. Vuoden 1999 aineistossa on 2 323 päivää. Aikaisempien vuosien aineistot ovat huomattavasti suurempia: 12 057 tutkimuspäivää vuonna 1979 ja 4 764 päivää vuonna 1987.

Vuoden 2009 aineiston pienuuden vuoksi tässä julkaisussa ajankäyttöä tarkastellaan pääasiassa vain sukupuolen mukaan eriteltynä. Koko vuotta koskevat tiedot julkaistaan myöhemmin.

2. Ajankäytön muutokset

2.1. Ajankäytön rakenne vakaa

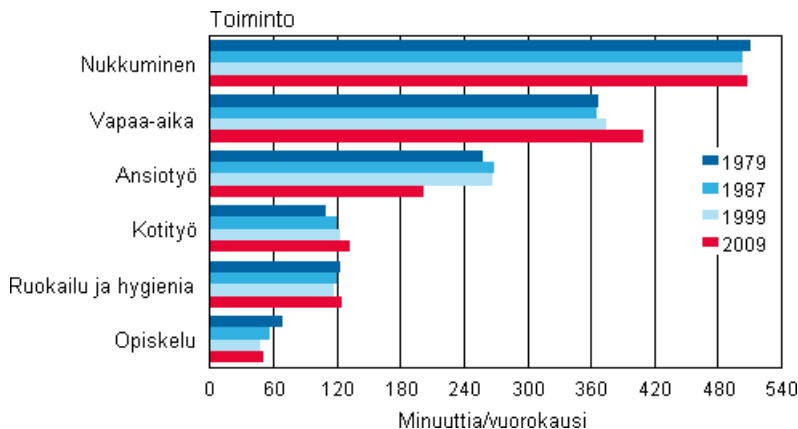
Ajankäyttö jaetaan tässä julkaisussa kuuteen pääluokkaan: 1) nukkuminen, 2) ruokailu ja muut henkilökohtaiset tarpeet, 3) ansiotyö, 4) opiskelu, 5) kotityö ja 6) vapaa-aika.

Kotityö kattaa kotitaloustyön lisäksi kodin huoltotyöt, lastenhoidon, ostokset ja naapuriavun. Vapaa-aikaa on ajankäyttötutkimuksessa se osa vuorokaudesta, joka jää jäljelle, kun nukkumiseen, ruokailuun, ansio- ja kotityöhön sekä opiskeluun käytetty aika on vähennetty. Vapaa-aika määritellään siten näistä toiminnoista vapaaksi ajaksi. Se sisältää lähinnä television katselun, lukemisen, sosiaalisen kanssakäymisen, liikunnan ja ulkoilun sekä erilaiset harrastukset.

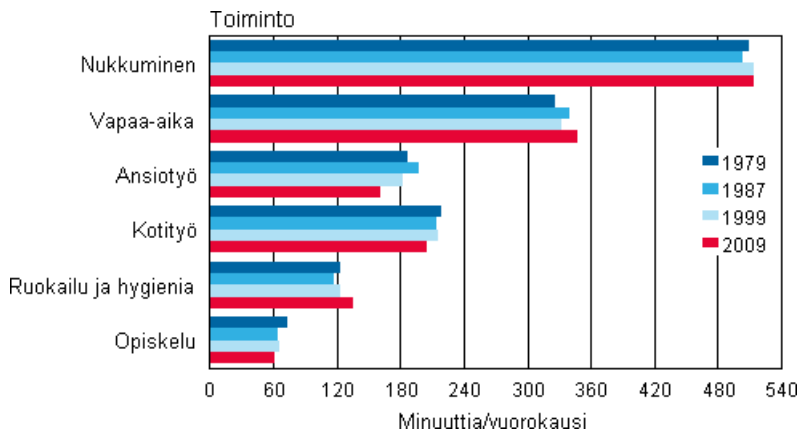
Ajankäytön jakautuminen näihin pääluokkiin on pysynyt melko vakaana kolmen vuosikymmenen ajan. Selvin muutos on ansiotyön väheneminen ja vapaa-ajan kasvu. Muutosta on myös opiskeluun käytetyssä ajassa, joka on vähentynyt 1970- ja 1980-lukujen loppuun verrattuna. Nukkumiseen ja kotitöihin käytetty aika on pysynyt käytännöllisesti katsoen ennallaan kolmen vuosikymmenen ajan. Ruokailuun ja henkilökohtaiseen hygieniaan käytetään sen sijaan nyt hieman enemmän aikaa kuin 1980- ja 1990-luvuilla.

Merkittävin ero ajankäytössä miesten ja naisten välillä näkyy kotitöiden tekemisessä. Naisten kotityöaika on vähentynyt vuodesta 1979 lähtien neljännestantunnin verran. Miehillä kotityöt ovat puolestaan lisääntyneet reilut parikymmentä minuuttia.

Kuvio 1. 10–64-vuotiaiden miesten ajankäyttö syksyllä 1979, 1987, 1999 ja 2009

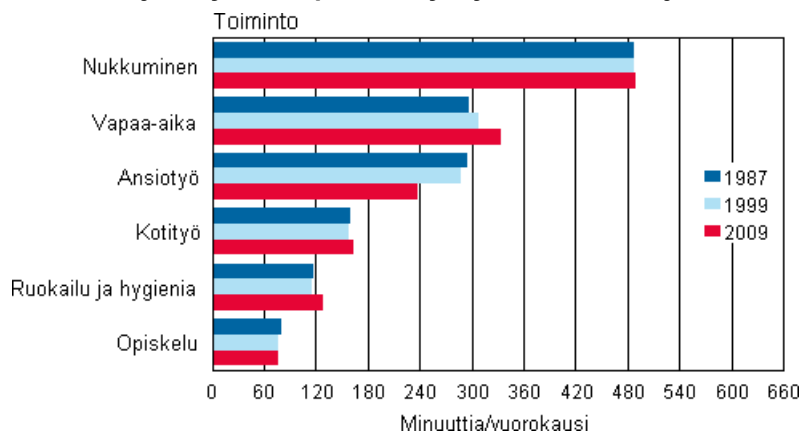
Kuvio 2. 10–64-vuotiaiden naisten ajankäyttö syksyllä 1979, 1987, 1999 ja 2009

2.2. Ajankäytön viikkorytmi

Nukkumiseen käytetyssä ajassa ei ole tapahtunut muutoksia arkipäivinä. Lauantaisin ja sunnuntaisin sen sijaan nukutaan pitempään kuin 1980-luvun lopulla.

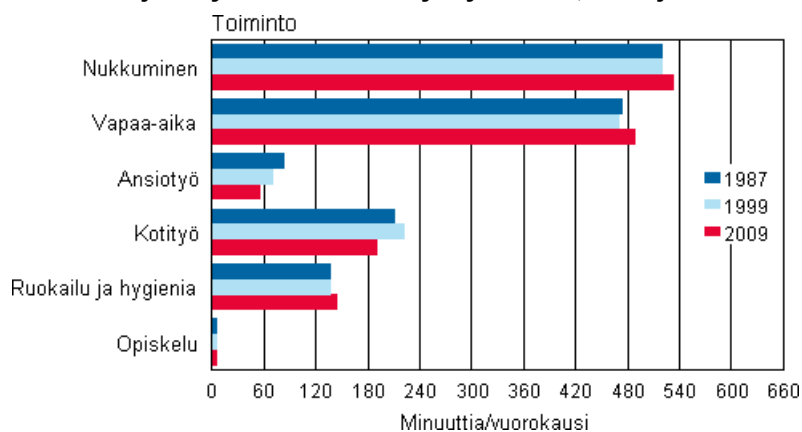
Kuvio 3. Ajankäyttö arkipäivinä syksyllä 1987, 1999 ja 2009

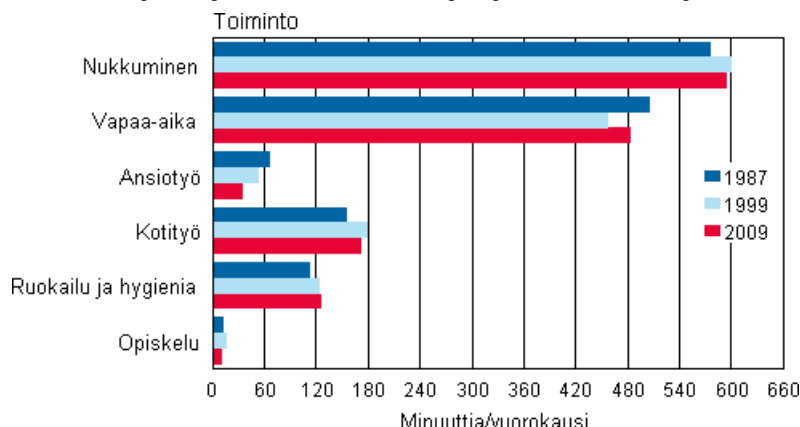
Ansiotyön tekeminen on vähentynyt syksyllä sekä arki- että viikonloppun päivinä. Nämä ennakkotiedot perustuvat kuitenkin vielä pieneen osa-aineistoon. Koko vuoden ajankäyttöä koskevat tiedot julkaistaan myöhemmin, jolloin tulokset tarkentuvat.

Lauantain ja sunnuntain ero kotitöiden tekemisessä kaventui entisestään. Sekä naiset että miehet tekevät vähemmän kotitöitä lauantaina. Ostoksilla käymisen hienoinen lisäys sunnuntaina näyttää siirtyneen lauantailta. Vapaa-ajan määrä on nyt lauantaina ja sunnuntaina lähes yhtä suuri. Vielä 1980-luvun lopulla vapaa-aikaa oli enemmän sunnuntaina kuin lauantaina.

Kuvio 4. Ajankäyttö lauantaina syksyllä 1987, 1999 ja 2009

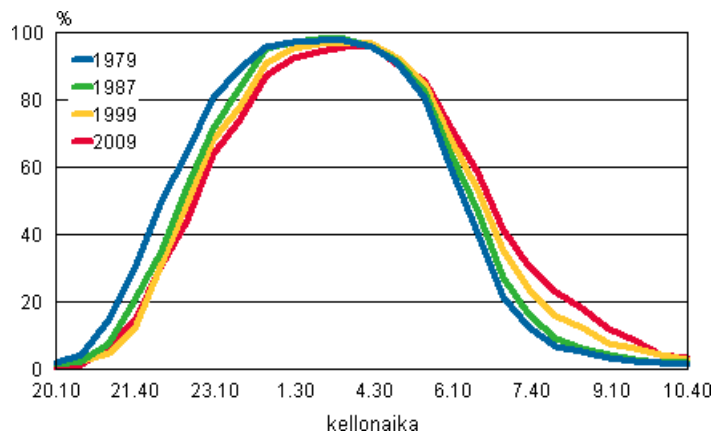
Kuvio 5. Ajankäyttö sunnuntaina syksyllä 1987, 1999 ja 2009

2.3. Päivärytmi siirtynyt myöhäisemmäksi

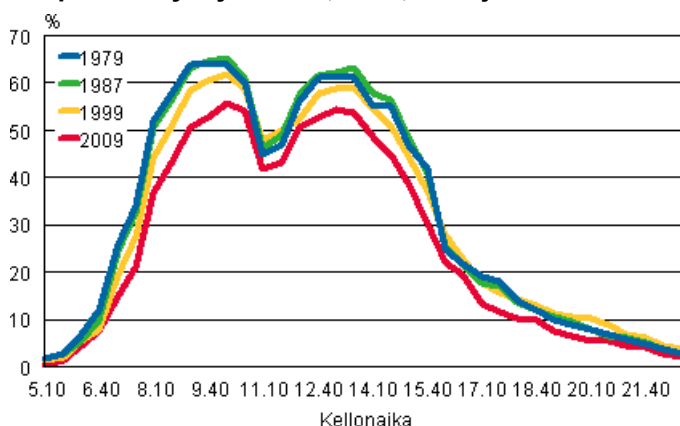
Elämänrytmi on siirtynyt myöhäisemmäksi kolmen vuosikymmenen aikana. Nukkumaan mennään nyt selvästi myöhemmin kuin vuonna 1979. Vastaavasti aamulla herätään myöhemmin. Nukkumaan menoajoissa suurin muutos tapahtui jo 1980-luvulla. Kun syksyllä 1979 puolet 10–64-vuotiaista oli jo nukkumassa arkipäivinä kello 22:10, vuonna 2009 tuohon aikaan nukkui vasta alle kolmasosa samanikäisistä. Aamun ylösnousun myöheneminen arkipäivinä ja lauantaisin on jatkunut vielä 2000-luvulla. Lauantaina aloitetaan kotityöt myöhemmin kuin edellisinä vuosikymmeninä. Sunnuntaina taas ulkoillaan myöhemmin. Sunnuntailiikunnan painopiste on siirtynyt selvästi iltapäivään.

Kuvio 6. 10–64-vuotiaan väestön nukkumisrytmi arkipäivinä syksyllä 1979, 1987, 1999 ja 2009

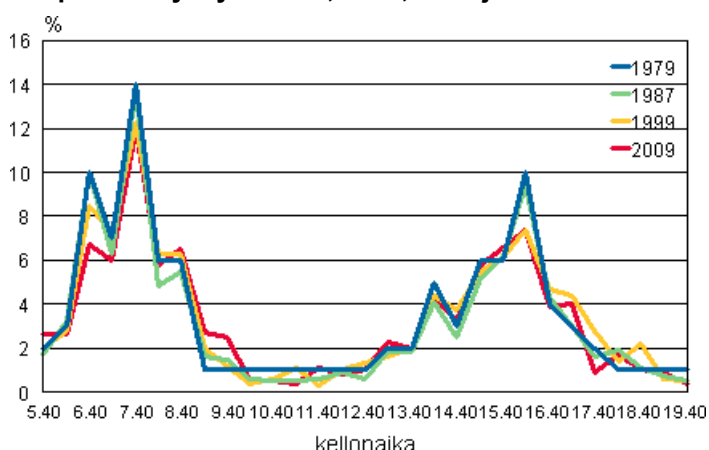
Ansiotyön päivärytmi on säilynyt rakenteeltaan samankaltaisena kolmen vuosikymmenen ajan. Kuviossa 7 on yhdistetty työssä ja opiskelemissa olevien osuudet 10–64-vuotiaasta väestöstä syksyn arkipäivinä. Lyhentynyt työ- ja opiskelu-aika näkyy siinä, että aamu- ja iltapäivällä työssä tai opiskelemissa olevien osuudet väestöstä eivät yllä enää syksyjen 1979 ja 1987 tasolle. Lounastauko aloitetaan edelleen yleisimmin kello 11 aikaan.

Kuvio 7. 10–64-vuotiaan väestön ansiotyön ja opiskelun päivärytmi arkipäivinä syksyllä 1979, 1987, 1999 ja 2009

Työmatkojen huippu on arkipäivinä edelleen kello 7:30 aikaan, ja töistä paluu on vilkkaimmillaan heti kello 16 jälkeen.

Kuvio 8. 10–64-vuotiaan väestön työ- ja koulumatkojen päivärytmi arkipäivinä syksyllä 1979, 1987, 1999 ja 2009

2.4. Työpäiviä entistä vähemmän

Tutkimusajankohtana syksyllä 2009 taloudellinen taantuma eteni nopeasti: työllisten määrä väheni ja työttömien määrä kasvoi. Lomautukset yleistyivät, ja lyhennettyä työviikkoa tekevien määrä kasvoi. Työvoimatutkimuksen mukaan työtuntien määrä työllistä kohti väheni kaikilla vuoden 2009 vuosineljänneksillä. Osa-aikatyötä tekevien osuus työllisistä on kasvanut jo 1990-luvun lopulta lähtien. (Suomen virallinen tilasto (SVT); Työllisyyskatsaus.)

Ajankäyttötutkimuksen syksyä koskevien ennakkotulosten mukaan ansiotyöhön käytetty aika oli selvästi lyhyempi syksyllä 2009 kuin syksyllä 1999. Työstä vapaiden päivien osuus on kasvanut, ja pitkien työpäivien osuus on vähentynyt. Yhtenä syynä tähän on osa-aikatyön yleistyminen. Työllisten kaikista syys–marraskuun päivistä työpäiviä oli 61 prosenttia syksyllä 2009, kun kymmenen vuotta aikaisemmin niiden osuus oli 70 prosenttia (toimintoon osallistuneita taulukossa 1). Näissä luvuissa ovat mukana sekä yrittäjien että palkansaajien tutkimuspäivät.

Tutkimuspäivänä ansiotyötä tehneiden työpäivän keskimääräinen pituus oli miehillä 7 tuntia 44 minuuttia ja naisilla vajaa seitsemän tuntia, kun mukaan lasketaan työaika pää- ja sivutyössä, mutta ei työmatkoja (aika osallistuneilla taulukossa 1). Kymmenen vuotta aikaisemmin vastaavat luvut olivat miehillä 8,5 tuntia ja naisilla 7 tuntia 10 minuuttia. Päivittäisiin työmatkoihin kului 47 minuuttia niillä työllisillä, jotka olivat merkinneet työmatkan päiväkirjaan. Tämä aika on pysynyt suurin piirtein samana vuodesta 1979 lähtien.

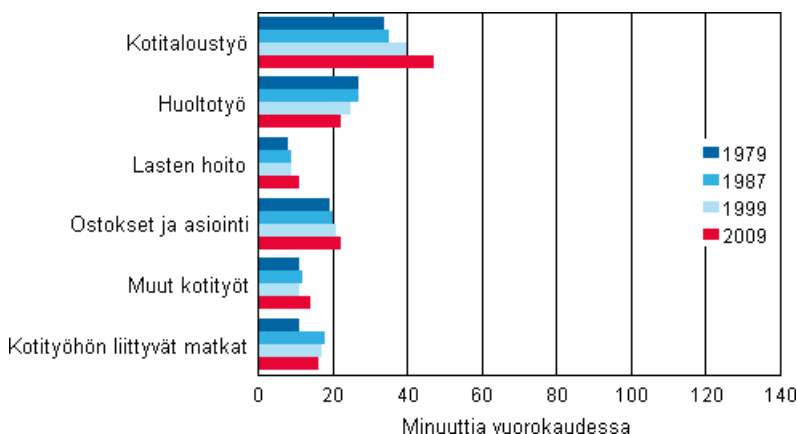
Taulukko 1. Työllisten ansiotyöhön käyttämä aika sukupuolen mukaan syksyllä 1999 ja 2009

		Käytetty aika tuntia, minuuttia/vuorokausi		Toimintoon osallistuneita %		Aika osallistuneilla tuntia, minuuttia/vuorokausi	
		1999	2009	1999	2009	1999	2009
Molemmat sukupuolet	Ansio työ	5,29	4,32	69,8	61,3	7,51	7,23
	Työmatkat	0,27	0,25	59,2	51,6	0,46	0,47
	Ansio työ yhteensä	5,57	4,56	69,8	61,3	8,30	8,03
Miehet	Ansio työ	6,14	5,08	73,9	66,4	8,27	7,44
	Työmatkat	0,29	0,25	61,1	54,2	0,47	0,47
	Ansio työ yhteensä	6,43	5,34	73,9	66,4	9,05	8,22
Naiset	Ansio työ	4,42	3,54	65,6	56,1	7,10	6,57
	Työmatkat	0,26	0,24	57,3	49,0	0,45	0,48
	Ansio työ yhteensä	5,08	4,17	65,6	56,1	7,50	7,39

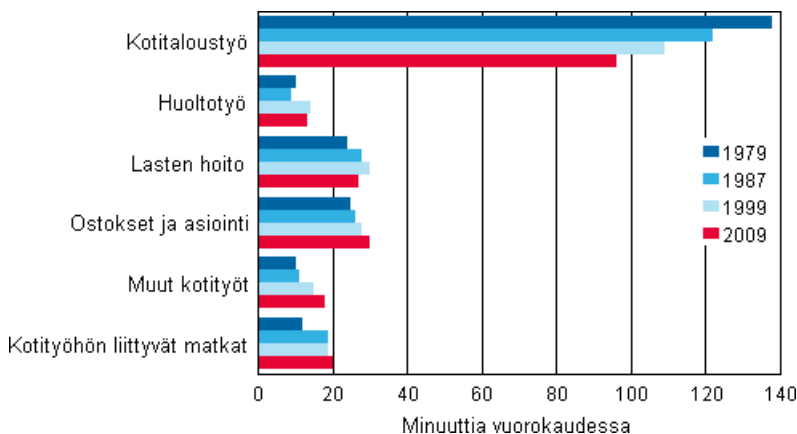
2.5. Kotityöt jakautuvat tasaisemmin

Naisten osuus kotitöihin käytetystä ajasta on vähentynyt tasaisesti kolmen vuosikymmenen aikana. Syksyllä 1979 naiset tekivät vielä 67 prosenttia kotitöistä, kun syksyllä 2009 naisten osuus oli 61 prosenttia.

Kuvio 9. Miesten erityyppisiin kotitöihin käyttämä aika syksyllä 1979, 1987, 1999 ja 2009

Kuvio 10. Naisten erityyppisiin kotitöihin käyttämä aika syksyllä 1979, 1987, 1999 ja 2009

Naiset ovat vähentäneet etenkin kotitaloustöiden tekemistä, kuten ruoanlaittoa ja pyykinpesua. Miehillä puolestaan kotitaloustöiden tekeminen on lisääntynyt. Päinvastainen kehitys on nähtävissä huoltotoissa, joita miehet ovat vähentäneet hieman, ja naiset lisänneet verrattuna 1970- ja 1980-lukujen loppuun.

Ostoksiin ja asiointeihin sekä miehet että naiset käyttävät koko ajan enemmän aikaa, tosin lisäys eri vuosikymmeninä ei ole ollut kovin suurta.

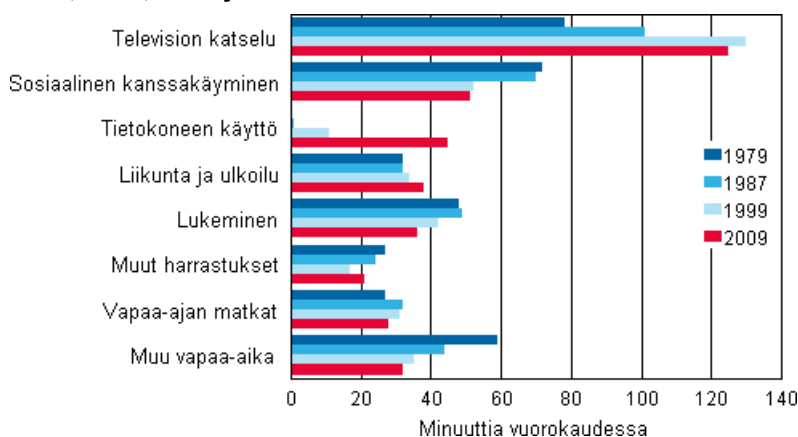
Kuvioissa 9 ja 10 lastenhoitoaika on laskettu kaikkien 10–64-vuotiaiden miesten ja naisten keskiarvona. Kun tarkastellaan vain alle 18-vuotiaiden lasten vanhempia, käy ilmi, että sekä äidit että isät käyttävät lastenhoitoon enemmän aikaa kuin 10 vuotta sitten. Äidit käyttävät selvästi enemmän aikaa lastenhoitoon kuin isät. Äideiltä lastenhoitoon kului keskimäärin 1 tunti 41 minuuttia vuorokaudessa syksyllä 2009, kun isien lastenhoitoaika oli 50 minuuttia.

2.6. Vapaa-aikaa vietetään yhä enemmän tietokoneen ääressä

Vapaa-ajalla tarkoitetaan ajankäyttötutkimuksessa sitä aikaa vuorokaudesta, joka jää jäljelle, kun nukkumiseen, ruokailuun, ansio- ja kotitöihin sekä päätoimiseen opiskeluun käytetty aika on vähennetty. Näin määriteltyä vapaa-aikaa syksyllä 2009 oli 44 tuntia viikossa, mikä on kolme tuntia enemmän kuin kymmenen vuotta sitten. Miehillä vapaa-aikaa oli 48 tuntia ja naisilla 40 tuntia.

Television katselu on yhä eniten aikaa vievä vapaa-ajan toiminto, vaikka sen suosion kasvu onkin jo taittunut. Televisiota katsotaan pääasiallisena toimintona runsaat kaksi tuntia vuorokaudessa. Muun toiminnan ohessa televisiota katsotaan lisäksi neljännestunnin verran. Television katselu on lisääntynyt vain 45–64-vuotiaiden keskuudessa. He katsovat televisiota päätoimisesti 2,5 tuntia vuorokaudessa.

Kuvio 11. Vapaa-ajan jakautuminen käyttötavan mukaan syksyllä 1979, 1987, 1999 ja 2009

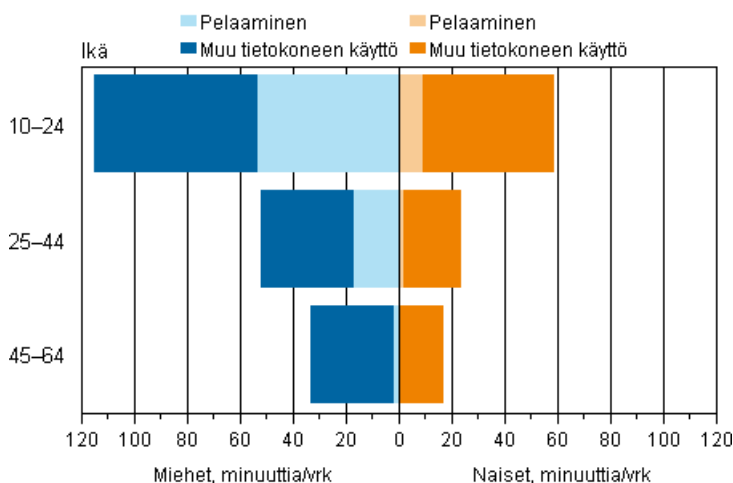

Sosiaalinen kanssakäyminen tarkoittaa ajankäyttötutkimuksessa aikaa, joka on käytetty varsinaiseen seurusteluun kotona, kylässä tai muualla, kun muuta toimintaa ei ole mainittu. Siten vaikkapa ruokaileminen tai television katselu perheen tai tuttavien seurassa eivät sisälly näihin lukuihin. Tuttavien ja perheen kanssa seurusteluun käytetään noin 50 minuuttia vuorokaudessa, mikä on saman verran kuin kymmenen vuotta sitten. Kaksi- ja kolmekymmentä vuotta sitten näin määriteltyyn sosiaaliseen kanssakäymiseen käytettiin parikymmentä minuuttia enemmän aikaa.

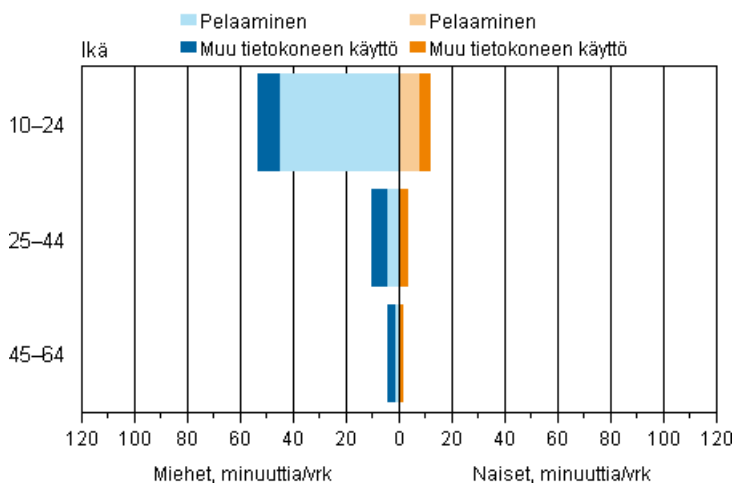
Tietokoneen vapaa-ajan käyttö on yleistynyt selvästi 10 viime vuoden aikana. Ajankäyttötutkimuksen haastattelutietojen mukaan vuonna 1999 tietokone oli kotona vasta vajaalla puolella yli 10-vuotiaista, kun nyt tietokone ja Internet-yhteys on jo neljällä viidestä. Tietokoneen ja Internetin osuus vapaa-ajasta on nyt 45 minuuttia, kun syksyllä 1999 se oli 11 minuuttia. Näihin lukuihin sisältyvät tiedon etsiminen ja viestintä tietokoneella, pelaaminen, ohjelmointi, asennus ja erittelemätön tietokoneen käyttö. Myös pelikonsoleilla pelaaminen on luettu mukaan tietokoneaikaan.

Vaikka iän ja sukupuolen mukaiset erot tietokoneen käytössä ovat tasoittuneet 10 vuoden aikana, ne ovat silti yhä suuret. Nuorilla miehillä tietokone on 2000-luvulla ohittanut television suosituimpana vapaa-ajan viettovälineenä.

Kuvio 12. Tietokoneen parissa vietetty aika sukupuolen mukaan ikäryhmittäin syksyllä 2009, minuuttia vuorokaudessa

Kuvio 13. Tietokoneen parissa vietetty aika sukupuolen mukaan ikäryhmittäin syksyllä 1999, minuuttia vuorokaudessa

Tietokoneen ja Internetin käyttö kytkeytyvät yhä useampiin ajankäytön muotoihin. Sosiaalinen kanssakäyminen toteutuu nykyisin yhä enemmän Internetin välityksellä. Samoin osa televisio-ohjelmien seuraamisesta ja lehtien lukemisesta tapahtuu tietokoneen avulla. Nämä muutokset ovat osaltaan kasvattaneet tietokoneaikaa. Mikäli vastaaja on maininnut katsoneensa televisiota tietokoneella tai lukeneensa verkkolehtiä, toiminta on luokiteltu tässä tutkimuksessa television katsomiseksi tai lehden lukemiseksi. Samoin koulutehtävien tekeminen tietokoneen avulla sisältyy opiskeluun ja nettiostosten tekeminen asiointiin. Tämän kaltainen tietokoneen tai Internetin käyttö lisää koneen ääressä vietettyä aikaa yhdeksällä minuutilla.

Liikunta ja ulkoilu ovat pitäneet pintansa suomalaisten vapaa-ajassa. Syksyllä niihin käytetään aikaa lähes 40 minuuttia vuorokaudessa. Miehet käyttävät (41 minuuttia) edelleen hieman naisia (36 minuuttia) enemmän aikaa liikuntaan ja ulkoiluun, mutta ero on kaventunut syksyn 1979 vajaan 20 minuutista viiteen minuuttiin.

Lehtien ja kirjojen lukeminen on menettänyt jonkin verran osuuttaan syksyn vapaa-ajasta viimeksi kuluneiden kahden vuosikymmenen aikana. Lukemiseen käytetään runsas puoli tuntia vuorokaudessa (36 minuuttia), kun 10 vuotta sitten kirjojen ja lehtien parissa vierähti 42 minuuttia. Muun toiminnan ohessa lukemiseen käytetään lisäksi aikaa kymmenisen minuuttia vuorokaudessa. Lukeminen on vähentynyt syksyllä etenkin alle 25-vuotiaiden keskuudessa. Miehet ja naiset käyttävät nyt lukemiseen syksyllä saman verran aikaa.

Tässä julkaisussa tietokoneen käyttöä on käsitelty erillään muista harrastuksista. Niihin ajankäyttötutkimuksessa luetaan käsityöt, taiteelliset harrastukset, erilaiset pelit, musiikin kuuntelu äänitteiltä sekä kirjeenvaihto. Muiden harrastusten osuus on vähentynyt tietokoneen käytön yleistyessä. Nyt niihin kuluu yhteensä parikymmentä minuuttia vuorokaudessa.

Muuta vapaa-aikaa kuviossa 11 ovat osallistuva toiminta, kulttuuri- ja huvitilaisuuksissa käyminen, radion kuuntelu, vapaa-ajan opiskelu, lepäily sekä erittelemätön vapaa-aika. Näiden toimintojen osuus vapaa-ajasta on kutistunut kolmen vuosikymmenen aikana tunnista puoleen. Vielä syksyllä 1979 lepäilyyn käytettiin lähes puoli tuntia vuorokaudessa. Sen jälkeen lepäily on siirtynyt osin television ääressä tapahtuvaksi.

Vapaa-ajasta vietetään 65 prosenttia kotona. Osuudessa ei ole tapahtunut kovin suuria muutoksia kolmen vuosikymmenen aikana. Kuitenkin miehet viettävät nyt suuremman osan vapaa-ajastaan kotona kuin 10 vuotta sitten. Naisilla muutos on päinvastainen. Toisessa kotitaloudessa vietetään 10 prosenttia vapaa-ajasta. Osuus on miehillä ja naisilla suurin piirtein sama. Vapaa-aikaan liittyviin matkoihin on käytetty puolisen tuntia 1970-luvun lopulta lähtien.

Lähteet:

Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-7830. Joulukuu 2009. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 8.2.2011]. Saantitapa: http://tilastokeskus.fi/til/tyti/2009/12/tyti_2009_12_2010-01-26_tie_001_fi.html.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-7830. Työsuhteet ja työajat vuonna 2009 2009, 2. Osa-aikatyöntekijöiden määrä pysynyt lähes ennallaan. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 9.2.2011]. Saantitapa: http://tilastokeskus.fi/til/tyti/2009/15/tyti_2009_15_2010-06-01_kat_002_fi.html.

Työllisyyskatsaus [verkkojulkaisu]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö [viitattu: 8.2.2011]. Saantitapa: www.tem.fi/tyollisyyskatsaus.

Liitetaulukot

Liitetaulukko 1. 10–64–vuotiaiden ajankäyttö syksyllä 1979, 1987, 1999 ja 2009, miehet ja naiset yhteensä

	Käytetty aika tuntia,min/vrk				Toimintoon osallistuneita %			
	1979 ¹⁾	1987 ²⁾	1999 ³⁾	2009 ⁴⁾	1979	1987	1999	2009
01 Ansiotyö	3,25	3,36	3,26	2,47	.	49,2	45,2	38,6
02 Työmatkat	0,16	0,17	0,17	0,15	36,7	38,7	37,6	31,8
01-02 Ansiotyö yhteensä	3,41	3,53	3,43	3,02	48,8	49,3	45,2	38,7
03 Kotitaloustyö	1,28	1,18	1,16	1,11	75,3	74,9	80,2	79,1
04 Huoltotyö	0,18	0,18	0,19	0,17	24,4	24,7	24,5	25,2
05 Muut kotityöt	0,11	0,11	0,13	0,16	23,6	21,7	17,9	23,5
06 Lasten hoito	0,16	0,18	0,20	0,19	19,8	20,1	20,2	16,3
07 Ostokset ja asiointi	0,22	0,23	0,25	0,26	47,8	51,4	49,9	49,5
08 Kotityöhön liittyvät matkat	0,11	0,18	0,18	0,18	30,9	50,2	42,5	42,1
03-08 Kotityö yhteensä	2,46	2,47	2,51	2,48	88,9	90,4	90,3	90,3
09 Nukkuminen	8,30	8,24	8,29	8,31	100,0	100,0	99,9	99,7
10 Ruokailu	1,20	1,13	1,14	1,18	99,7	99,4	98,9	98,5
11 Peseytyminen, pukeutuminen	0,44	0,46	0,46	0,52	95,3	96,5	94,8	94,5
09-11 Henkilökohtaiset tarpeet yhteensä	10,34	10,23	10,29	10,41	100,0	100,0	100,0	100,0
12 Koulunkäynti ja opiskelu	1,05	0,55	0,51	0,50	18,9	16,9	16,2	16,9
13 Koulumatkat	0,07	0,06	0,06	0,07	14,9	13,3	13,2	12,9
14 Vapaa-ajan opiskelu (ml. matkat)	0,05	0,05	0,03	0,03	5,2	4,9	1,7	1,8
12-14 Opiskelu yhteensä	1,17	1,05	1,00	1,00	23,4	20,8	17,7	18,5
15 Osallistuva toiminta	0,08	0,07	0,06	0,06	6,7	6,2	4,9	5,6
16 Liikunta ja ulkoilu	0,32	0,32	0,34	0,38	37,2	36,4	39,8	40,7
17 Kulttuuri- ja huvitilaisuudet	0,06	0,05	0,06	0,05	6,1	6,0	7,4	5,1
18 Lukeminen	0,48	0,49	0,42	0,36	78,3	77,4	65,8	55,5
19 Radion kuuntelu	0,08	0,10	0,04	0,03	17,8	20,1	10,5	6,7
20 Television katselu	1,18	1,41	2,10	2,05	72,1	81,6	86,3	82,8
21 Seurustelu perheen kanssa	0,12	0,12	0,07	0,06	27,8	30,0	22,0	19,9
22 Seurustelu tuttavien kanssa	1,00	0,58	0,45	0,45	58,5	61,2	50,9	48,0
23 Harrastukset (ml. tietokone)	0,27	0,25	0,28	1,06	34,9	32,5	33,2	59,0
Josta: Tietokoneen käyttö	.	.	0,11	0,45	.	.	13,9	49,5
24 Muu vapaa-aika	0,32	0,17	0,16	0,15	53,4	36,7	38,1	33,3
25 Vapaa-ajan matkat	0,27	0,32	0,31	0,28	40,9	46,8	41,0	36,7
15-25 Vapaa-aika yhteensä	5,38	5,48	5,50	6,15	99,5	99,3	99,1	99,1
26 Erittelemätön	0,02	0,03	0,06	0,14	3,5	1,8	10,1	11,3
01-26 Yhteensä	24,00	24,00	24,00	24,00	100,0	100,0	100,0	100,0

1) Tutkimuspäiviä 12 057.

2) Tutkimuspäiviä 4 764.

3) Tutkimuspäiviä 2 323.

4) Tutkimuspäiviä 1 565.

Liitetaulukko 2. 10–64-vuotiaiden miesten ajankäyttö syksyllä 1979, 1987, 1999 ja 2009

	Miehet							
	Käytetty aika tuntia,min/vrk				Toimintoon osallistuneita %			
	1979 ¹⁾	1987 ²⁾	1999 ³⁾	2009 ⁴⁾	1979	1987	1999	2009
01 Ansiotyö	4,00	4,09	4,08	3,07	.	54,3	50,9	41,2
02 Työmatkat	0,18	0,20	0,19	0,15	40,7	42,7	41,0	32,7
01-02 Ansiotyö yhteensä	4,18	4,29	4,27	3,22	53,3	54,4	50,9	41,2
03 Kotitaloustyö	0,34	0,35	0,40	0,47	59,3	61,1	69,0	71,5
04 Huoltotyö	0,27	0,27	0,25	0,22	27,2	28,9	24,4	26,4
05 Muut kotityöt	0,11	0,12	0,11	0,14	20,8	19,1	14,3	17,4
06 Lasten hoito	0,08	0,09	0,09	0,11	14,0	13,9	13,6	13,1
07 Ostokset ja asiointi	0,19	0,20	0,21	0,22	41,2	45,1	43,8	45,0
08 Kotityöhön liittyvät matkat	0,11	0,18	0,17	0,16	28,5	46,9	38,3	35,7
03-08 Kotityö yhteensä	1,50	2,01	2,03	2,12	81,9	85,5	84,1	87,0
09 Nukkuminen	8,31	8,24	8,24	8,28	100,0	100,0	99,7	99,8
10 Ruokailu	1,23	1,17	1,16	1,20	99,6	99,5	98,5	98,4
11 Peseytyminen, pukeutuminen	0,40	0,44	0,41	0,45	94,2	95,1	92,7	92,4
09-11 Henkilökohtaiset tarpeet yhteensä	10,34	10,25	10,21	10,33	100,0	100,0	100,0	100,0
12 Koulunkäynti ja opiskelu	1,03	0,51	0,44	0,46	18,3	15,8	13,7	15,7
13 Koulumatkat	0,06	0,06	0,05	0,06	14,7	12,5	11,8	12,2
14 Vapaa-ajan opiskelu (ml. matkat)	0,04	0,04	0,03	0,02	4,7	4,1	1,5	1,0
12-14 Opiskelu yhteensä	1,13	1,01	0,51	0,53	22,5	19,5	15,1	16,8
15 Osallistuva toiminta	0,10	0,07	0,07	0,07	6,7	5,6	4,6	5,4
16 Liikunta ja ulkoilu	0,42	0,39	0,39	0,41	40,2	37,6	39,3	37,4
17 Kulttuuri- ja huvitilaisuudet	0,07	0,06	0,06	0,05	6,2	5,7	7,4	5,1
18 Lukeminen	0,52	0,50	0,39	0,37	78,0	76,5	62,3	53,1
19 Radion kuuntelu	0,10	0,11	0,05	0,04	20,4	21,6	9,4	6,7
20 Television katselu	1,27	1,51	2,25	2,20	74,4	83,8	85,7	83,1
21 Seurustelu perheen kanssa	0,12	0,11	0,05	0,06	25,0	26,2	17,0	15,8
22 Seurustelu tuttavien kanssa	0,59	0,53	0,46	0,43	52,5	53,0	43,5	41,4
23 Harrastukset (ml. tietokone)	0,18	0,20	0,32	1,20	24,8	25,6	32,8	59,2
Josta: Tietokoneen käyttö	.	.	0,18	1,00	.	.	19,1	52,9
24 Muu vapaa-aika	0,35	0,20	0,17	0,16	53,1	37,3	35,3	34,4
25 Vapaa-ajan matkat	0,31	0,34	0,32	0,29	43,7	48,2	41,8	37,4
15-25 Vapaa-aika yhteensä	6,03	6,02	6,12	6,47	99,3	99,1	98,7	98,9
26 Erittelemätön	0,03	0,03	0,07	0,13	3,6	1,7	10,5	10,3
01-26 Yhteensä	24,00	24,00	24,00	24,00	100,0	100,0	100,0	100,0

1) Tutkimuspäiviä 5 807.

2) Tutkimuspäiviä 2 395.

3) Tutkimuspäiviä 1 099.

4) Tutkimuspäiviä 734.

Liitetaulukko 3. 10–64–vuotiaiden naisten ajankäyttö syksyllä 1979, 1987, 1999 ja 2009

	Naiset							
	Käytetty aika tuntia,min/vrk				Toimintoon osallistuneita %			
	1979 ¹⁾	1987 ²⁾	1999 ³⁾	2009 ⁴⁾	1979	1987	1999	2009
01 Ansiotyö	2,53	3,02	2,47	2,27	.	44,0	40,0	36,0
02 Työmatkat	0,14	0,15	0,16	0,15	33,1	34,7	34,6	31,0
01-02 Ansiotyö yhteensä	3,07	3,17	3,03	2,42	44,6	44,0	40,0	36,2
03 Kotitaloustyö	2,18	2,02	1,49	1,36	90,1	88,9	90,4	86,7
04 Huoltotyö	0,10	0,09	0,14	0,13	21,9	20,4	24,6	24,0
05 Muut kotityöt	0,10	0,11	0,15	0,18	26,3	24,2	21,1	29,7
06 Lasten hoito	0,24	0,28	0,30	0,27	25,2	26,5	26,2	19,6
07 Ostokset ja asiointi	0,25	0,26	0,28	0,30	53,8	57,9	55,5	54,0
08 Kotityöhön liittyvät matkat	0,12	0,19	0,19	0,20	33,1	53,5	46,4	48,7
03-08 Kotityö yhteensä	3,39	3,35	3,36	3,25	95,3	95,3	96,1	93,5
09 Nukkuminen	8,29	8,24	8,34	8,34	99,9	100,0	100,0	99,6
10 Ruokailu	1,16	1,09	1,13	1,16	99,7	99,3	99,3	98,5
11 Peseytyminen, pukeutuminen	0,47	0,48	0,51	0,59	96,4	97,9	96,7	96,5
09-11 Henkilökohtaiset tarpeet yhteensä	10,32	10,22	10,38	10,49	100,0	100,0	100,0	100,0
12 Koulunkäynti ja opiskelu	1,06	0,58	0,58	0,54	19,4	17,9	18,4	18,1
13 Koulumatkat	0,08	0,06	0,08	0,09	15,1	14,1	14,4	13,6
14 Vapaa-ajan opiskelu (ml. matkat)	0,06	0,05	0,03	0,05	5,7	5,8	1,9	2,6
12-14 Opiskelu yhteensä	1,20	1,10	1,09	1,07	24,2	22,2	20,0	20,3
15 Osallistuva toiminta	0,07	0,07	0,05	0,06	6,8	6,8	5,1	5,8
16 Liikunta ja ulkoilu	0,23	0,24	0,29	0,36	34,4	35,3	40,2	44,1
17 Kulttuuri- ja huvitilaisuudet	0,05	0,05	0,05	0,04	5,9	6,4	7,4	5,2
18 Lukeminen	0,45	0,48	0,45	0,36	78,5	78,4	69,1	57,9
19 Radion kuuntelu	0,06	0,08	0,04	0,02	15,5	18,6	11,5	6,7
20 Television katselu	1,10	1,30	1,56	1,50	70,0	79,5	86,9	82,5
21 Seurustelu perheen kanssa	0,13	0,13	0,09	0,07	30,3	33,8	26,6	24,1
22 Seurustelu tuttavien kanssa	1,01	1,04	0,44	0,47	64,1	69,5	57,8	54,8
23 Harrastukset (ml. tietokone)	0,36	0,30	0,25	0,52	44,1	39,6	33,6	58,8
Josta: Tietokoneen käyttö	.	.	0,05	0,30	.	.	9,1	46,1
24 Muu vapaa-aika	0,29	0,14	0,16	0,15	53,7	36,1	40,7	32,2
25 Vapaa-ajan matkat	0,25	0,30	0,30	0,26	38,4	45,3	40,2	36,1
15-25 Vapaa-aika yhteensä	5,20	5,35	5,30	5,42	99,7	99,5	99,5	99,3
26 Erittelemätön	0,02	0,03	0,06	0,15	3,3	1,8	9,8	12,3
01-26 Yhteensä	24,00	24,00	24,00	24,00	100,0	100,0	100,0	100,0

1) Tutkimuspäiviä 6 250.

2) Tutkimuspäiviä 2 369.

3) Tutkimuspäiviä 1 224.

4) Tutkimuspäiviä 831.

Laatuseloste: Ajankäyttötutkimus 2009

Tietojen relevanssi

Ajankäyttötutkimus on haastattelututkimus, johon osallistuvat pitävät kahden vuorokauden ajan tarkkaa kirjaa ajankäytöstään. Eri toimintoihin käytetyn ajan lisäksi selvitetään ajankäytön päivä- ja viikkorytmejä sekä yhdessäoloa. Tutkimuksella selvitetään mm. työaikaa, kotitöihin, nukkumiseen ja ruokailuun kulunutta aikaa, vapaa-ajan harrastuksia sekä yhdessäoloa ja toimintopaikkaa. Lisäksi tutkitaan ajankäytön rytmejä vuorokauden, viikonpäivän ja vuodenajan mukaan.

Tilastokeskus on tehnyt koko väestöä koskevia ajankäyttötutkimuksia vuosina 1979, 1987–1988, 1999–2000 ja 2009–2010. Ensimmäisen tutkimuksen aineisto kerättiin syys–marraskuussa, ja se koski 10–64-vuotiasta väestöä. Myöhemmät tutkimukset ovat 12 kuukaudelta, ja ne kohdistuvat 10 vuotta täyttäneeseen väestöön. Kaksi viimeisintä aineistoa on kerätty Eurostatin suositusten mukaisesti kotitalouksittain. Kaksi ensimmäistä tutkimusta tehtiin yksilöotoksille.

Vuoden 2009 ajankäyttötutkimuksen haastattelut tehtiin tietokoneavusteisina käynti- ja puhelinhaastatteluina. Kaikki 10 vuotta täyttäneet kotitalouden jäsenet pyrittiin haastattelemaan, ja heille jätettiin täytettäväksi päiväkirjat. Kotitalouden jäsenet pitivät kirjaa kahtena samana etukäteen arvottuna päivänä, joista toinen oli arkipäivä ja toinen viikonlopun päivä. Kahdessa ensimmäisessä tutkimuksessa päivät olivat peräkkäisiä.

Vastaajat kirjoittivat päiväkirjaan omin sanoin 10 minuutin tarkkuudella, mitä he tekivät pääasiassa ja mahdollisesti samanaikaisesti. Lisäksi päiväkirjaan merkittiin yhdessäolo kotitalouden jäsenten ja muiden tuttavien kanssa. Toimintopaikka pääteltiin koodauksen yhteydessä. Tilastokeskuksen tilastohaastattelijat keräsivät aineiston.

Pää- ja sivutoiminnot koodattiin 146-luokkaisina. Aineisto koodattiin ja tallennettiin Tilastokeskuksessa. Keskeiset käsitteet on määritelty Tilastokeskuksen käsitteetietokannassa.

Tutkimuksen menetelmäkuvaus

Ajankäyttötutkimuksen ennakkoaineistoon rajattiin mukaan henkilöt, jotka olivat pitäneet päiväkirjaa 1.9.–30.11.2009 välisenä aikana ja jotka olivat alle 65-vuotiaita. Ajankäyttötutkimuksessa käytetään kotitalousotosta, jossa tutkimusyksikköinä ovat kotitaloudet ja henkilöt. Otanta-asetelmana on yksiasteinen ryväsotanta. Otos poimittiin Tilastokeskuksen väestöä koskevasta tilastollisesta rekisteristä, joka oli muokattu väestön keskusrekisteristä. Rekisterissä ei ole kotitaloutta koskevaa tietoa, minkä vuoksi asutokuntaa käytetään poiminnassa kotitalouden asemesta. Asutokunta muodostettiin henkilöistä, joilla oli rekisterissä sama kotipaikkatunnus. Useimmissa tapauksissa yksi asutokunta käsittää yhden kotitalouden, minkä vuoksi asutokuntaotosta käytetään kohdentamaan tietojenkeruu kotitalouksiin.

Ajankäyttötutkimuksen otoksen poimittiin 4 500 kotitaloutta, joihin kuului 11 504 henkilöä, joista 9 987 oli täyttänyt 10 vuotta. Ennakkoaineisto perustui ajankäyttötutkimuksen otoksen osajoukkolle, jonka koko oli 1 113 kotitaloutta. Niissä oli 2 468 henkilöä, joista 2 109 oli 10–64-vuotiaita. Kotitalousotos poimittiin henkilöotoksena siten, että rekisteristä poimittiin systemaattisella otannalla 15 vuotta täyttäneitä henkilöitä, joille samalla kertaa otettiin mukaan samassa asunnossa asuvat henkilöt. Kotitalouden poimintatodennäköisyys on riippuvainen kotitalouden otantakehikkoon kuuluvien henkilöiden lukumäärästä eli tässä tapauksessa 15 vuotta täyttäneiden henkilöiden määrästä. Tutkimuksen perusjoukkona on kotitalousväestö, jolloin laitoksissa asuvat ja varusmiehet poistetaan otoksesta rekisterin ylipeittoon kuuluvina. Ennakkoaineiston otoksessa 650 kotitaloutta osallistui kotitaloushaastatteluun, ja 463 kotitaloudelta ei saatu haastattelua.

Kaikilta otokseen kuuluvilta kotitalouksilta ja henkilöiltä ei saatu kerättyä tietoja. Tällaista tilannetta kutsutaan vastauskadoksi. Ajankäyttötutkimuksessa on neljänlaista katoa: 1) kotitalouskatoa, 2) henkilökatoa, 3) päiväkirjakatoa, jolloin molemmat päiväkirjat puuttuvat tai toinen päiväkirja puuttuu, ja 4) eräkatoa, jossa osalla kysymyksistä vastaus puuttuu tai vain osa päiväkirjasta on täytetty. Alkiokadon määrää mitataan ilmoittamalla kadoksi jääneiden alkioiden osuus prosentteina. Ajankäyttötutkimuksen otanta-asetelma sekä päiväkirjan pitopäivien allokointi puoltaa aineiston laatua kuvaavien indikaattoreiden laskemista painotettuina. Ennakkoaineiston kotitalouskato painotettuna oli 40 % ja painottamatta 42 %.

Kotitalouksien vastausosuudet olivat puhelinhaastatteluissa suuremmat (painotettuna 62 %) kuin käyntihaastatteluissa (58 %). Suuralueen mukaan luokiteltuna pienimmät vastausosuudet olivat Pohjois-Suomessa (44 %) sekä Pääkaupunkiseudulla (53 %). Suuralue oli kalibrointimuuttujana, jolloin tutkimustuloksissa vastauskadon aiheuttama harha alueellisessa jakaumassa on korjattu.

Vastanneeksi luokiteltiin henkilö, joka oli vastannut haastatteluun, tai sijaisvastaaja oli antanut haastattelutiedot, ja henkilö oli pitänyt päiväkirjaa vähintään yhden päivän. Vastanneiksi hyväksyttiin myös henkilöt, jotka olivat pitäneet päiväkirjaa, mutta haastattelu puuttui. Taulukossa 1 on esitetty eri vastaajaryhmien jakaumat. Henkilöhaastatteluun vastaamista on selostettu:

http://tilastokeskus.fi/til/akay/2009/akay_2009_2011-01-27_laa_001_fi.html.

Taulukko 1. Päiväkirjan vastaaminen

	Lukumäärä otoksessa	Painottamaton %	Painotettu %
Saatu kaksi päiväkirjaa	774	36,7	39,2
Saatu ensimmäinen päiväkirja, ei toista päiväkirjaa	8	0,4	0,5
Saatu toinen päiväkirja, ei ensimmäistä päiväkirjaa	9	0,4	0,5
Ei saatu päiväkirjoja	303	14,4	15,1
Henkilöhaastattelun kato	70	3,3	2,5
Kotitalouskadon henkilöt	945	44,8	42,2
Yhteensä	2 109	100,0	100,0

Eräs päiväkirjan laatua kuvaava indikaattori on episodien lukumäärä, joka tosin on ongelmallinen, koska henkilön ajankäyttö vaikuttaa episodien lukumäärään. Episodi määritellään ajanjaksona, jolloin toiminto pysyy muuttumattomana. Mukaan voidaan ottaa vielä samanaikaisen sivutoiminnon tai tapahtumapaikan muuttumattomuus. Vertailukelpoisin indikaattori perustuu päätoiminnon pysymiseen samana. Episodien keskiarvot lasketaan sisällyttämällä episodien lukumäärä painotettuina, mikä korjaa viikonlopun päivien suuremman osuuden aineistossa.

Episodien keskiarvo ennakoaineistossa oli 26,6 episodina. Toinen päiväkirjan täyttämistä kuvaava indikaattori on sivutoiminnon kokonaismäärä, jonka keskiarvo oli 181 minuuttia. Ensimmäisen päiväkirjan episodien keskiarvo oli 27,5 ja toisen päivän 25,6. Viikonloppuina episodeja oli keskimäärin 25,7, ja arkipäivinä määrät vaihtelivat välillä 26,2–27,3. Samanaikaisen toiminnon kokonaismäärän keskiarvo oli ensimmäisenä päivänä 194 minuuttia ja toisena päivänä 189 minuuttia. Vuoden 1999–2000 ajankäyttötutkimuksen episodien ja samanaikaisen toiminnon määrät olivat likimain samat kuin tässä tutkimuksessa.

Päiväkirjan täyttäminen henkilökohtaisella opastuksella ei tuottanut suurempaa episodien lukumäärää verrattuna puhelimella tehtyyn opastukseen, sillä käyntinä opastetuissa päiväkirjoissa episodeja oli 26,3 ja puhelimitse opastetuilla 26,8. Sen sijaan käyntinä haastatellut henkilöt pitivät päiväkirjaa 10 prosenttiyksikköä useammin kuin puhelimitse haastatellut.

Painot ovat estimoinnissa käytettäviä kertoimia, joilla otos laajennetaan koskemaan koko perusjoukkoa. Painot lasketaan useassa vaiheessa, jotka ottavat huomioon tutkimus- ja otanta-asetelman ja kadon vaikutuksen korjauksen. Lisäksi painot vakioidaan kalibrointitekniikalla vastaamaan väestötilastoista sekä rekistereistä saatavia tietoja. Otos on kiintiöity siten, että kunkin viikonpäivän ja kuukauden otoskoko on vakio. Vastanneiden määrät viikonpäivinä ja kuukausitasolla vaihtelevat riippuen kadosta ja siirretyistä kohteista. Väkiluku kasvaa kuukausittain. Jos painotus tehdään kuukausittain, niin seurauksena loppuvuoden kuukaudet saavat aineistossa "yliedustuksen", minkä vuoksi painotuksessa on väestömääräksi valittu vuoden 2009 lopun tilanne, jolloin eri kuukausien edustavuuteen ei tule eroja ja jossa kuukausivakiointi säilyttää kunkin ajankohdan edustavuuden vastausmäärästä riippumatta. Väestömäärät vastaavat kotitalousväestöä, joka on saatu vähentämällä maassa asuvasta väestöstä rekisteriin sisältyvä "laitosväestö" eli ns. 900-ryhmä. Varusmiehet eivät kuuluneet tutkimuksen perusjoukkoon, minkä vuoksi estimoidut varusmiesten vuosikeskiarvot vähennettiin varusmiesten ikäluokista.

Ajankäyttötutkimukseen tulevat asutokunnat poimittiin Tilastokeskuksen koko väestöä koskevasta tilastollisesta rekisteristä, jossa henkilöt olivat kotipaikkatunnuksen mukaisessa järjestyksessä.

Poimintamenetelmänä oli systemaattinen poiminta, jolloin saadaan alueellisesti oikein jakautunut otos. Paino laskettiin kotitaloudelle ja kaikki kotitalouden jäsenet saivat otanta-asetelman mukaisesti saman painon. Tätä painoa käytettiin laskettaessa vastanneiden osuuksia ja kadon jakaumia.

Painot vakioitiin kalibrintiestimattoreihin perustuvalla menetelmällä ikä- ja sukupuoliryhmien, alueen, kuntatyyppien, koulutuksen ja verotettavan tulon mukaan. Samaan kalibrointiin liitettiin kuukauden ja viikonpäivän vakiointi sekä kuuluminen työttömien työnhakijoiden rekisteriin tutkimuskuukautena. Näiden muuttujien luokat muutettiin binäärisiksi muuttujiksi siten, että muuttujan arvo on 1 kun henkilö kuuluu luokkaan ja 0 muulloin. Binäärimuuttujille laskettiin kotitalouskohtaiset summat, joita käytettiin kalibrintiprosessissa muuttujina. Tällä menettelyllä kotitalouden kaikilla jäsenillä on sama paino, joka tuottaa ikä- ja sukupuoliluokkien frekvenssien piste-estimaateille oikeat arvot. Kalibrointi tehtiin Calmar2-ohjelmistolla lineaarista etäisyysfunktiota käyttäen. Kalibrointi tuotti muutaman suuren painon sellaisissa osajoukoissa, joissa oli vähän vastanneita.

Tietojen oikeellisuus ja tarkkuus

Monimutkaisesta otanta- ja estimointiasetelmasta johtuen käytettävissä ei ollut valmisohjelmistoa, jolla keskivirheet olisi voitu laskea siten, että kalibroinnin keskivirheitä pienentävä vaikutus oli otettu huomioon. Keskivirheille laskettiin approksimaatiot SUDAAN-valmisohjelmalla, joka ottaa huomioon otanta-asetelmaan sisältyvän kotitalouden jäsenten välisen riippuvuuden ja saman henkilön päiväkirjoihin sisältyvän samankaltaisuuden, mutta se ei ota huomioon kalibrintiestimaattorien vaikutusta, joten saadut keskivirheitä ovat konservatiivisia approksimaatioita estimointiasetelman mukaisille keskivirheille.

Useat ajankäyttömuodot ja -tavat ovat yhteisiä koko perheelle, jolloin tutkimusmuuttujat ovat kotitalouden suhteen sisäkorreloituneita. Muuttujille laskettiin asetelmakertoimet, joiden perusteella voidaan arvioida muuttujien ryvästymistä kotitalousotoksessa sekä henkilön päiväkirjoissa. Asetelmakerroin DEFF on aineistosta asetelmaperusteisesti lasketun varianssin ja yksinkertaisen satunnaisotannan varianssin suhde.

Tietojen ajantasaisuus

Ajankäyttötutkimus tehdään noin kymmenen vuoden välein. Vuoden 1999–2000 ajankäyttötutkimuksen tulokset julkistettiin syksyllä 2001.

Tietojen saatavuus

Ajankäyttötutkimuksen perustietoja julkaistaan Tilastokeskuksen Internet-sivuilla. Tutkimustuloksia julkaistaan myös paperimuotoisena. Suomen tietoja sisältyy myös Eurostatin julkaisuihin, jotka ovat saatavissa Internetissä.

Keskeiset taulukot ovat saatavissa Tilastokeskuksen StatFin-tietokannassa. Suomen ja 14 muun Euroopan maan ajankäyttötiedot vuosituhannen vaihteesta ovat käytettävissä myös suoraikäytötietokannassa, jota ylläpidetään Ruotsin tilastovirastossa. Käyttäjä voi tehdä tietokannasta helposti haluamiaan tilastotaulukoita ja -kuvioita. Tietokannan käyttö vaatii käyttäjätunnuksen, joka pyydetään Ruotsin tilastovirastosta (linkki tietokantaan: <http://tilastokeskus.fi/til/akay/lin.html>). Tutkimuksesta on saatavana tutkimuskäyttöön suunniteltuja palveluaineistoja. Mikroaineistot ovat maksullisia ja vaativat käyttöluvan.

Tietojen vertailukelpoisuus

Euroopan Unionin tilastotoimisto Eurostat on kehittänyt yhteistyössä kansallisten tilastovirastojen kanssa suositukset ajankäyttötutkimusten harmonisoimiseksi. Tavoitteena on vertailukelpoisten aineistojen kerääminen Euroopan eri maista. Noin 20 Euroopan maata teki harmonisoidun ajankäyttötutkimuksen vuosituhannen vaihteessa. Sama määrä maita tekee tutkimuksen vuosina 2008–2012.

Harmonisointia koskevat suositukset vaikuttavat luokituksiin ja keruumenetelmään. Vertailukelpoisuuden säilyttäminen maiden aikaisempiin tutkimuksiin on varmistettu monin tavoin. Eurostatin ohjeisto sallii kansallisten haastattelukysymysten käyttämisen ja omien ajankäyttöluokkien lisäämisen perusrunkoon.

Päiväkirjan muoto on sen sijaan täysin harmonisoitu. Suuria ongelmia ei kuitenkaan Suomessa syntynyt, koska suosituksen mukainen 10 minuutin aikajaksotus vastasi Tilastokeskuksen jo aiemmin käyttämää päiväkirjatyyppiä. Kirjanpidon alkamisaika sen sijaan muuttui keskiyöstä aamuneljään, joka on luonteva kellonaika vuorokauden vaihtumiseksi, koska valtaosa väestöstä on vasta silloin nukkumassa.

Päiväkirjamuutokset koskevat lähinnä yhdessäolon kirjaamista, joka on karkeampi kuin aiemmin Suomessa käytetty kysymystapa.

Vuosina 2009–2010 käytetty ajankäytön luokitus kyetään palauttamaan karkealla tasolla 26 ajallisesti vertailukelpoiseen luokkaan vuoteen 1979 saakka ja tarkemmalla tasolla 82 luokkaan vuosiin 1987–1988 saakka. Näiden lisäksi yksittäisiä toimintoja voidaan verrata toisiinsa.

Tietojen yhtenäisyys

Syksyn ajankäyttöä voidaan verrata ansiotyön osalta Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen neljännen vuosineljänneksen tietoihin. Ajankäyttötutkimuksen syksyn tiedot sisältävät syys-, loka- ja marraskuun. Työvoimatutkimuksen neljännessä neljänneksessä mukana ovat loka-, marras- ja joulukuu. Ajankohdat eivät siten ole aivan päällekkäisiä.

Lisätietoja

Hannu Pääkkönen (09) 1734 3229

Riitta Hanifi (09) 1734 2946

Vastaava tilastojohtaja:

Riitta Harala (09) 1734 3604

ajankaytto@tilastokeskus.fi

www.tilastokeskus.fi

Lähde: Ajankäyttötutkimus 2009, Tilastokeskus

Asiakaspalaute: www.tilastokeskus.fi/palaute